

Ma prof. E. Ylviski

L i n d e, Robert

hinnamises

27. V 40.

Diplomitöö
valitud. J. Karkk
27.5.40

AA 74/8.

Avalikus korras koostatud dokumendid
kui töendid tsiviilprotsessis

D I P L O M I T Ö Ö

Tõep. 2. VII 40 jnr.

Kasustatud kirjandus.

- 1) Bukovskii, V., Svod graždanskikh uzakonenii gubernii pribaltiiskih s prodolženijem 1912-1914 g.g.i s razjasnenijami. Tom I i II. Riga, 1914.
- 2) Issatšenko, V. L., Graždanskii protsess. Praktičeskii kommentarii na vtoruju knigu Ustava Graždanskago sudoproizvodstva. Tom II. Riga, 1930.
- 3) Tjutrjumov, J. M., Ustav Graždanskago sudoproizvodstva. Tom I i II. Riga, 1923.

S i s u k o r d .

I osa.

Tõendid tsiviilprotsessis. Mõiste ja liigitelu.

I peatükk.

Tõendi mõiste.

II peatükk.

Tõendi liigitelu.

II osa.

Dokumendi mõiste, dokumentide liigitelu ja
tõendusjõud.

I peatükk.

Dokumendi mõiste ja dokumentide liigitelu.
Avalikus korras koostatud dokument ja tema
alaliigid.

II peatükk.

Avaliku dokumendi tõendusjõud.

III osa.

Võltsimisvaidlus.

Avalikus korras koostatud dokumendid kui
tõendid tsiviilprotsessis (TKS §§ 409, 410 ja 1819).

I osa.

Tõendid tsiviilprotsessis. Mõiste ja liigitelu.

I peatükk.

Tõendi mõiste.

Kohtupoolte õiguslike vahekorrad lahendamisel tsiviilprotsessi korras esineb ühe olulisema tegurina tõendusmaterjal, s. o. tõendid, millega pooled püüavad teha kohtule usaldatavaiks kumbki oma seisukohast vaieluse all olevaid ja protsessi kaudu kindlaks määratavaid õigusi.

Seadus ütleb, et nõudja on kohustatud tõendama oma nõudmise (TKS §§ 81 ja 366). Kostja, kes vaidleb vastu nõudja nõudmisele, on kohustatud omapoolt

tõendama oma vastuväited. Seega, vastavalt seaduse nõudele, kumbki protsessipooltest on kohustatud ise kohtule esitama ja teatavaks tegema kõik võimalikud asjaolud, mis aitavad avastada kohtule, et tema, s.o. poole nõudlustes ehk vastuväidetes sisaldub tõde, ehk millised võivad kohut veenda selles, et teatavad toimingud, millele protsessipool põhjendab oma nõudlused või vastuväited, on täiesti usaldatavad, usaldusväärsed.

Seega kokkuvõttes tuleb tõendiks lugeda iga asjaolu, mis poolte poolt esitatakse oma nõudmiste kinnitamiseks ning mis aitavad avastada tõde protsessis, ehk mis aitavad teha usaldatavaks ükskõik millist protsessi aluseks olevat toimingut.

II peatükk.

Tõendite liigitelu.

Jõudnud seisukohale, et tõendiks tuleb lugeda iga asjaolu, mis poolte poolt esitatakse kohtule oma nõudluste ja vastuväidete kinnitamiseks ning mis peavad aitama avastada tõde protsessis, esineb järgnevalt küsimus, millised oma olemuselt võiksid olla need asjaolud, mis poolte poolt kohtule võidakse esitada ehk teiste sõnadega, millist liiki tõendid võivad üldse esineda tsiviilprotsessis.

Siin võime konstateerida, et tõendid, mis võidakse esitada tsiviilprotsessis, oma olemuselt jagunevad kahte pealiiki, nimelt tunnistajate öeldised ja kirjalikud dokumendid. Neid võiksime liigitada tõendeiks selle sõna kitsamas mõttes, kuna tõendeiks selle sõna laiemas mõttes tuleks lugeda erandita

kõiki asjaolusid, mis võivad viia kohtu veen-
dele vaidluse all oleva sündmuse usaldatavuses. Selli-
seks tõendiks selle sõna laiemas mõttes tuleks lugeda
ka ühe protsessipoolse nõudluste või vastuväidete tun-
nustamine vastaspoolse poolt, kuigi juriidilises kir-
janduses esineb ka seisukohti, mille järgi õigeksvõt-
mist ei loeta tõendiks, kuna õigeksvõtmine vabastavat
ainult vastaspoolse tõendite esitamise vajadusest.

Nii võime jääda tunnistajate öeldiste ja kir-
jalikkude dokumentide kui tsiviilprotsessis esineva-
te tõendite kahe pealiigi juure. Peame tunnistama, et
väga suur osa tsiviilõiguslike fakte on niisugused,
milliseid on raske või ei ole üldse võimalik muul vii-
sil tõendada kui tunnistajate suuliste seletustega.
Ka TKS §§ 409 ja 410 mõiste kohaselt on kohtulikus
menetluses üldiseks reegliks, et sündmuste ja faktide

tõenditeks on tunnistajate suulised ütelused, mille piiramiseks ühel või teisel juhul on tingimata tarvilik igakordne otsene seaduse nõue selle kohta, et antud sündmust või fakti saab tõendada ainult kirjaliku dokumendi abil. Sellest võime teha järelduse, et tunnistajate suulised ütlused võivad olla tõenditeks kõigi nende sündmuste kohta, mille kindlaks tegemiseks seaduse järgi ei nõuta kirjalikke tõendeid. Sellepärast küsimuse otsustamisel antud juhusel, kas on lubatud tunnistajate suulised seletused, tuleb igal juhul teha kindlaks, kas kirjutab seadus ette kirjaliku tõendi selle fakti tõendamiseks; kui seadus seda ei tee, siis on tunnistajate seletused lubatud.

1) V. L. Issatšenko ütleb: " D l j a r a z r e -
-----
1) V. L. Issatšenko, Graždanskii protsess. Praktičeskii kommentarii na vtoruju knigu Ustava Graždanskago sudoproizvodstva. Tom II. Riga, 1930, leh. 222.

šenia v každom slučaje
voprossa o tom, trebuetsja li
dlja dokazatelstva izvest-
nago sobõtija nepremenno
pismennoe udostoverenie ili
ne trebuetsja, prihoditsja de-
lat vesma tštšatelnoe izsle-
dovanie postanovleni mater-i-
alnago prava po každomu
pretmetu".

TKS §§ 409 ja 410 peab mõistma selles mõttes,
et isikud, kes on akti osalised, s.o. võtavad osa akti
tegemisest pooltena, ei või akti sisu vääramiseks toe-
tuda tunnistajate seletustele, kui seadus nõuab kir-
jalikke tõendeid. Kolmandate isikute õigusi, kes ei
võta osa aktist, nende §§ eeskirjad ei puuduta. Samale

seisukohale on asunud ka endine Vene Senat omas
1)
otsustes. Poolte kokkuleppe puhul tunnistajate üle-
kuulamiseks teatavas asjas ei saa kohus keelduda tun-
nistajaid üle kuulamast, kuigi seadus selles asjas tun-
nistajate seletusi ei luba. Initsiatiiv tunnistajate
kõrvaldamiseks TKS § 409 põhjal on kohtul neil juh-
tud, kui seadus ei luba seda liiki tõendeid, Seda
aga piiratakse poolte nõusolekuga seda liiki tõen-
dite kasutamise kohta.²⁾

TKS §§ 409 ja 410 rikkumise pärast ei saa kas-
satsioonikaebust anda see:

1) kelle palvel tunnistajad üle kuulati;

2) kes ei kaevanud selle peale oma apellatsioonikaebuses;

-----
1) Senati seletus 1896.a.nr.93, Vt. J.M. Tjutrjumov,
Ustav Graždanskago sudoproizvodstva. Tom I. Riga, 1923,
lk. 962.

2) Senati selet. 1911.a.nr.8., Vt. J.M. Tjutrjumov,
op.cit. I. lk. 993.

3) kes apellatsioonikohtus ei vaieldnud vastaspoole tunnistajate ülekuulamise vastu;

4) kes ise toetas vastaspoole või mõne teise tunnistaja seletusele samas küsimuses ja

5) kes palus kuulata uuesti üle vastaspoole tunnistajaid.

Pool, kes ei vaieldnud vastu kohtu esimeses astmes tunnistajate ülekuulamisele tema juuresolekul, ei kaota õigust apellatsioonikohtus nõuda tunnistajate mittelubatavust vaieldavas asjas TKS §§ 409 ja 410 põhjal. Kui teise astme kohus tunnistab esimeses astmes ülekuulatud tunnistajate ülekuulamise seadusevastaseks, siis peab ta ka nende tunnistajate seletused tõendite hulgast välja jätma.

Samale seisukohale asus ka endine vene Senat oma otsuses 1911 aastast nr.8, kus on öeldud: " S t o -

rona,ne vozražavšaja v su-
de pervoi stepeni protiv do-
pressa vōstavlennōh v eja
prisutstvii svidetelei,ne li-
šaetsja prava dokazōvat v
apelljatsionnom sude nedo-
pustimost svidetelskih poka-
zani po spornomu vopressu
v silu 409 ili 410 st.Ust.Gražd.
Sud.¹⁾"

Tuleb vaadelda,miks seaduseandja on liigitanud
tõendid ja miks peavad ühed olema just kirjalikud,
teised mitte.Teiste sõnadega,mis on TKS §§ 409 ja 410
seaduseandja siht,kui ta kirjutab ette teatavatel

-----

1) Vt.Tjutrjumov,op.cit.,I,lk.963.

juhtudel mitte vastu võtta teisi tõendeid kui ainult kirjalikke ja veel erilises seatud korras koostatud kirjalikke tõendeid.

Sellele võiksime vastata järgmiselt: riik on kohustatud kaitsema iga kodaniku igasugust õigust. Selleks aga, et riik võiks seda kaitset anda, peab ta kindlalt veendumuses olema, et see õigus kuulub kaitsepalujale. Et õigus tõesti palujale kuulub, peab viimane seda tõendama. Mida tähtsam on õigus ühiskondlikust seisukohast, seda kindlamaid ja selgemaid tõendeid nõuab riik kui kodaniku õiguste kaitseja. Uheks kindlamaks ja usaldusväärsemaks tõendiks on kirjalik dokument ja veel eriti selleks seatud korras koostatud dokument. See näitab ja tõendab ka seda, et isik, kes soovib, et tal see õigus oleks, on juba ise hoolitsenud ja korraldanud, et tal tarbekorral küllaldased tõendid käe-

pärast oleksid. Peab märkima seda, et meil kehtiv tsiviilkohtupidamise seadus on endine Vene seadus ja et endises Venes kehtis materiaal-tsiivilõigusena Vene Seaduste Kogu X köite I osa, mis on põhimõtetelt on mitmeti lahkuminev meil materiaal-tsiivilõigusena kehtivast Balti Eraseadusest. Et aga kehtiv TKS on mõeldud just Vene X köite I osa jaoks, siis tulevad ette vastuolud; BES jaoks on TKS-le lisatud juure eraldi osa, milles leidub §§-e, mis piiravad TKS üldist kehtivust ja jõudu BES kehtivuse piirkonnas. Nii kitsendab TKS §§ 409 ja 410 jõudu sama seaduse § 1819. viimane paragrahv ise otseselt ei anna küll reegleid ja juhiseid, vaid viitab reale BES kui materiaalõiguse §§-dele, milliseid kohtulikus menetluses tuleb käsitada vastavalt nende sisule.

II osa.

Dokumendi mõiste, dokumentide liigitelu ja
tõendusjõud.

I peatükk.

Dokumendi mõiste ja dokumentide liigitelu.

Avalikus korras koostatud dokument ja tema
alaliigid.

Eelmises peatükis käsitlesime üldiselt tõendeid, mis esinevad tsiviilprotsessis ja leidsime, et peamiste tõenditena esinevad tunnistajate öeldised ja kirjalikud dokumendid. Siinkohal võtame lähema vaatluse alla kirjalikud dokumendid kui tõendeid tsiviilprotsessis, eriti aga nimelt avalikus korras koostatud kirjalikud dokumendid.

Kui seada küsimus, mis asja loeme meie dokumendiks tsiviilprotsessis, siis võib sellele vastata, et

dokument on igasugune kirjalik akt, mis kujutab endast protsessipoolte õiguste ja huvide tõendit.

Üldiselt võime dokumendid nende tegemisviisi järgi jaotada kahte liiki:

- 1) Avalikud dokumendid ja
- 2) kodused dokumendid.

Kui nüüd katsume määritleda kahe eelmainitud dokumendi liigi mõistet, eriti TKS § 410 mõttes, siis võiksime vastata: § 410 mõttes on avalikud dokumendid need, mis on koostatud eriti selleks seatud korras või seatud korras tõestatud, ja need, millede koostajateks on kas ametasutused või ametisikud neile seaduse poolt määratud võimu piirides. Kodused dokumendid on need, mis on kokku seatud koduselt ilma ametisiku osavõtuta.

Peame lahendama veel ühe väga tähtsa küsimuse ja nimelt, missuguseid akte või dokumente haarab üldse

TKS § 410. Et seda küsimust lahendada, peame vaat-
lema akte üldiselt ja katsuma neid liigitada. Issat-
šenko ütleb, et endise vanema Vene Seaduse järgi jagati
1)
kõik aktid kolme liiki ja nimelt:

- 1) seisuslikud aktid,
- 2) varanduslikud aktid (varakinnistusaktid) ja
- 3) ametasutuste ja ametisikute poolt koostatud
aktid.

Issatšenko kasutab seda jagamise alust oma raa-
matus ja jääme meiega selle juure.

Seisuslike aktidena tunneme endises Vene õi-
guses näiteks: meetrikaraamatuid, nendest väljavõtteid
ja tunnistusi, mis antud nende põhjal. Siis veel puht-
seisuslikud aktid, mis näitasid, missugusesse seisusesse
see või teine isik kuulus. Kõiki neid dokumente andsid

---

1) Vt. Issatšenko, op.cit., lk. 362.

välja ja toimetasid ametisikud seatud ja ettenähtud korras, järelkult kuulusid nad avalikkude dokumentide hulka. Enamik neist aktidest on meil kehtivas korras oma jõu kaotanud vastavate seaduste põhjal ja nende aktide hulka võiksime viia vahest ainult meie perekonnaseisuakte. Et need aktid on avalikud dokumendid, siis ei peaks saama nende sisu ka väärata tunnistajate suuliste öeldistega. Tegelikult see aga ei ole nii ja seadus on siin teinud teatavad reservatsioonid, põhjendades seda sellega, et nende aktidega tõendatavaid fakte ei tehta alati kindlaks puhttõeliste andmetega, vaid sageli ka eraisikute ütluste põhjal, milleid ei kontrollita, vaid võetakse hea usu peale näit. vastsündinu sissekandmine perekonnaseisukirjadesse. Üldine alus siin otsustamiseks, kas lubada tunnistajate seletusi või mitte antud akti sisu ümberlukkamiseks,

+

oleks järgmine:kui ümberlükatav fakt on seda liiki,mille tõendamiseks ei nõuta tema koostamisel vahenditut ja täpset tõendust,siis otsus peaks olema jaatav.Kui aga fakti tuvastamisel nõutakse vahendituid ja täpseid tõendeid,siis tunnistajate suulisi ütlusi ei tohi lubada.

Varanduslikkude aktide hulka kuuluvad:

1) Igasugused kinnistusaktid,mis tehtud kinnistuskorras ja milledega tõestub omandusõiguste üleminek ühelt isikult teisele kinnisvara kohta,omandiõiguste piiramine teise kasuks,võlanõudmiste kindlustamine vabal tahtel(obligatsioon) ja sundkorras (kohtulik hüpoteek).

Meil kehtiva seaduse järgi puudub aktide tõestamisel eriline kinnistuskord ning sissekanded kinnistusregistrisse tehakse notariaalsete või tõesta-

miseks avaldatud aktide põhjal.

2) Notariaalaktid, nagu notariaalkorras tehtud lepingud, avalik testament jne.

3) Kodused aktid, nagu kodune testament enne tema täitmiseks kinnitamist kohtus, äriraaamatud, arved, mis võlgniku poolt alla kirjutatud ja muud sarnased paberid. Praeguses kehtivas korras on jäetud pooltele väikste erinevustega suur vabadus sõlmida akte nii nagu see neile meeldib. BES nõuab, et notariaalkorras peavad olema tehtud Liivimaa linnades: testamendid, abielulepingud, pärijaks nimetamise lepingud, lapskondamislepingud. Siis veel kohtu sobingud alimentide kohta. Eestimaa linnaõiguse järgi ka pärijaks nimetamise lepingud.

1)
-----
1) Bukovski v., Svod. Graždanskikh uzakonenii gubernii pribaltiiskih s prodolženijem 1912-1914 gg. i s razjasnenijami. Tom II, Riga, 1914, lk. 1141.

Notariaalakti koostamisel nõutakse isikute vahenditu kohalviibimist kas isiklikult või selleks volitatud voliniku näol ning aktist osavõtvate isikute õigus- ja teovõimet, tahtevabadust, s.o. mitte-sunnitud nõusolekut ja akti mõttest ja sisust arusaamist. Akti koostamisel peab notar aktitegija isiku õigus- ja teguvõimes selgusele jõudma niivõrd, kuivõrd see temal üldse võimalik. ja ei oma õigust koostada akti isiku nimel, kelle õigus- ja teovõimes tal on alust notariaalseaduste kohaselt kahelda. Aktitegija isiku vaimlise seisundi kohta võib notar otsustada ainult väliste tunnuste järgi, mis võivad olla aga ekslikud. Notar ei tõesta mitte vaimlise seisundi fakti, vaid oma saadud muljeid. Sellepärast notari järeldus vaimlise seisundi üle võib saada ümberlükatud tunnistajate seletustega ilma, et õigus-

taks tõsta süüdistust notari vastu võltsimises.

Samale seisukohale asus ka Vene Senat oma otsuses

1)
1903.a.nr.23.

Kerkib küsimus, kas akt, milles ainult allkirjad on tõestatud notari poolt ja mis on ühe poole nõudel kantud sisse notariraamatusse Not.sead.§ 137 kohaselt, on võrdne tõestamiseks avaldatud aktile ja seega ei kuulu tunnistajatega ümberlökkamisele. Selle kohta on Vene Senat asunud eitavale seisukohale sellel alusel, et sissekandmine aktide raamatusse Not.sead.§ 137 kohaselt ei vasta neile sissekanetele samasse raamatusse § 96 kohaselt, s.o.seatud korras koostatud aktidele, millega käib kaasas terve rida formaalsusi (§§ 84-87, 92-95, 104-112 Not.sead.) Not.sead.§ 137 kohaselt sissekantud akt ei garanteeri

---

1) Vt. Tjutrjumov, op.cit., I, lk. 990.

akti sisu vastavust asjaoludele ja seega ei omista temale neid omadusi, mis vajalikud ja nõutavad aktidele TKS § 410 kohaselt, s.o. seatud korras koostatud ehk seatud korras tõestatud aktidele.

Mõned õpetlased, nagu Jablotškov,¹⁾ ütlevad, et TKS § 410 teksti redaktsioon olla mitmeti mitte-rahuldav, eriti äratada kahtlust sõnad " seatud korras tehtud". Vene Senat on saanud sellest aru selles mõttes, et seadus mõtleb siin aktisid, mis on avaldatud notari juures ja notariaalakte. Siit teeb Senat järelduse, et koduste aktide sisu võib tühistada tunnistajate suuliste öeldistega.

Jablotškovi seisukohalt on aga sarnane Senati tõlgitsemine ebaõiglane; tema arvamise järgi peaks

---

1) Vt. Trjutrjumov, op. cit., I lk. 991.

notariaal-ja kodustel kirjalikkudel kahekülgsel aktidel, milledega teatud korraldusi tehakse, olema võrdne jõud ja kumbagi ei peaks saama väärata tunnistajate suuliste öeldistega.

Jablotskovi seisukoht väärrib tähelepanu, kuid selle juure peaks lisama, et kodustes aktides väljenduks selgelt tõeline poolte tahe, sest vastasel korral, nagu näitab tegelik elu, tuleb palju arusaamatusi sellepärast, et ei osata seda tõelist tahet küllalt selgesti väljendada ja kirja panna.

1)

Ka professor Guljaev tahab laiendada avaliku akti jõudu kodustele aktidele juhul, kui viimased seaduse nõudel peavad olema tehtud kirjalikult ja soovitab järgmist üldist vormelit: "d o k u m e n t ö p i s - m e n n ö e m o g u t b ö t o p r o v e r g a e -

---

1) Vt. Tjutrjumov, op.cit., I, lk. 991.

mõ tolko pismennõmi doku-
mentami poskolku pismennaja
forma javljaetsja neobhodi-
mõm po zakonu võraženiem vo-
li, i inter partes ne mogut
bõt oprovergaemõ svidetels-
kimi pokazanijami.

See vormel õieti ei olevatki tema arvates vastu-
olus seadusega, kuid ta on laiem Senati praktikast ,
milline kitsendavat TKS § 410 kohaldamist ainult ava-
likkude ja avalikus korras tõestatud dokumentidele.
BES-el on oma erinev seisukoht ja meil on tunnistaja-
te suuliste seletustega ümberlückkamatu ainult nende
avalikkude aktide sisu, millised said sellise vormi
seaduse nõudel.

Ametasutuste ja ametisikute aktid.

Kui tahame lahendada küsimust, millistel juhtudel ametasutuste ja ametisikute akte tuleb pidada seatud korras koostatuteks ja milliste sisu vastu ei saa vaielda tunnistajate suuliste seletustega ja missuguste vastu võib, siis pörkame siin kokku mõningate raskustega, sest mõnel juhul on need aktid vaieldamatud, mõnel juhul aga mitte. Et seda küsimust lahendada, peame neid akte lähemalt vaatlema ja analüüsima.

Algame ülevaatusaktidega. Peab mainima, et Vene Senat oma otsustes ja seletustes algul asus seisukohale, et on lubatud tunnistajate seletustega lükata ümber seda liiki aktide sisu sellepeale vaatamata, et

1)

need olid õieti ja seatud korras koostatud. Hiljem

-----
1) Senati selet. 1869. a. nr. 143 ja 1872. a. nr. 703.

Vt. Issatšenko, op. cit., lk. 373 ja 374.

asus Senat aga teisele seisukohale ja seletas:

" Ülevaatused, mis koostatud seatud korras, võivad omada vastuvaidlematuse iseloomu ainult nende faktide ja asjaolude suhtes, millised faktid ja asjaolud kujutavad endast vaatluse objekti, ja ainult nende faktide kohta ei ole lubatavad tunnistajate öeldised. Kui aga ülevaatus toimiv ametisik peale faktide konstateerimist lubab endale teha aktis järeldusi neist faktidest, s.o. puudutab küsimusi, mis kuuluvad kohtu kompetentsi kas vahenditult või ekspertide kaudu, siis sarnane järeldus kui ülevaatus toimija kompetentsi mittekuuluv võib saada ümber lükatud igasuguste tõenditega - ka tunnistajate suuliste seletustega, kui ta ainult ei kuulu nende liiki, milliste kohta seadus nõuab kirjalikke tõendeid"¹⁾

---

1) Senati selet. 1876. a. nr. 544 ja 1879. a. nr. 252. vt. Issatšenko, op. cit., lk. 374.

Nendel alustel Senat pidas ebaõigeks tunnistajate mittelubatavust sellistel juhtudel nagu näiteks: ülevaatusel pristavi abi ja vallavanem olid tõestanud, et laeva hukkumise põhjuseks oli selle tarvitamise kõlbmatus viimase vanaduse ja mädanenud oleku tõttu. 1)

Sellest võime teha siis järelduse: kui kompetentne ametisik, kes seatud tõestama teatud asjaolusid, kannab akti seda, mida ta tegelikult leidis, siis need faktid on vaieldamatud ja ei kuulu ümberlukkamisele tunnistajate seletustega.

Peale ülevaatus- või tõestusaktide nii ametasutused kui ka ametisikud on kohustatud andma väga palju mitmesuguseid tunnistusi väga mitmekesistes asjades. Kuudas on nende tunnistustega, kas võib neid lükata ümber tunnistajate öeldistega või mitte. Selle küsimuse otsus-----
1) Senati selet. 1879. a. nr. 252. Vt. Issatšenko, op. cit., lk. 374.

tamisel peame jällegi vaatlema ja analüüsima nende liike. Näiteks notar tõendab, et ühe isiku nõudel tegi tema teisele isikule teatud avalduse ja sai järgmise vastuse, et teatud kuupäeval nõudis kelleltki vekslit järgi maksmist ja selle mittemaksmisel protestis vekslit, et teatud kuupäeval leidis tema selle ja selle isiku elusana ja veel palju teisi selliseid juhusid. On kerge otsustada, et seda liiki tunnistusi ei saa lükata ümber tunnistajate öeldistega, sest notar on just see ühiskonna võimu organ, kelle peale seaduse poolt on pandud teatud faktide tõestamine ja kui ta ei lähe üle seaduse poolt määratud piiride ja toimib eeskirjade järgi, millised kirjutab ette seadus, siis tema poolt tehtud tunnistused loetakse seatud korras tehtuteks ja käivad § 410 alla, nagu seda on seletanud ka Vene Senat.¹⁾

---

1) Senati selet. 1876. a. nr. 517. Vt. Issatšenko, op. cit., lk. 376.

Samuti koostades notariaalakte notar tõestab selles nende vormide ja nõuete täitmist ilma milleta see ei olekski notariaalakt ja seda tunnistajatega ümber lükata ei lubata, millisele seisukohale asus ka Vene Senat.¹⁾

Koostades avalikku testamenti, notar peab selgusele jõudma ise ja kinnitama seda aktis, et testamenditegija on selge meele ja mõistuse juures. Sellele tunnetusele saab notar jõuda ainult väliste tundemärkide järgi, nende muljete järgi, mida jätab temale testamenditegija tegevus ja mõtete selgus, mis aga ei või olla kindlaks ja kahtlematuks faktiks, et testaator on selge mõistuse ja arusaamise juures, millisele selgusele jõudmiseks väga tihti on tarvis pikemaegset spetsialistide tähelepanekuid ja vaatlusi; sellepärast selliste tõendite ümberlükamine on lubatud kõikide seaduslikkude vahenditega, ka -----

1) Senati otsus. 1901. a. nr. 43, Vt. Issatšenko, op. cit. lk. 376.

tunnistajate öeldistega. Samale seisukohale asus

1)

ka Vene Senat. Kui politsei annab välja tõendi, et teatud isik ei leidu vastavas jaoskonnas ehk isik ei oma küllaldaselt varandust eluüalpidamiseks, kuid tegelikult võib olla olukord otse vastupidine. Isik elab küll seal, kuid kas varjab end või ei ole lihtsalt end seaduse nõuete kohaselt registreerinud. Tõendi jaoks, et isik ei oma küllaldaselt vara elamiseks, võetakse arvesse ainult väliselt nähtavaid põhjusi, nagu isik näib väliselt vaene, ei oma teenistust, kuid tegelikult isik võib olla suure varanduse omanik, mis saab ka tõestatud selle poolt, kelle huvid olid rikutud, kuid seda saab teha see isik ainult tingimusil, kui on kasutada kõik tõendamise võimalused.

---

1) 1903.a.nr.23.Vt.Issatšenko, op.cit., lk.377.

II peatükk.

Avaliku dokumendi tõendusjõud.

Nüüd vaatleme, milline jõud, s.o. tõendusjõud on neil kaht liiki, s.o. avalikkudel ja kodustel dokumentidel.

Välisest küljest määritleb seda TKS § 459, mis ütleb, et avalikus korras koostatud ja tõestatud aktidel on eesõigus teiste tõendite ees. See aga ei näita veel nende sisemist jõudu, mille annab meile TKS § 410 tekst ise, mis ütleb, et seatud korras koostatud või tõestatud kirjalikkude dokumentide sisu ei või ümber lükata tunnistajate suuliste ütlustega, välja arvatud vaidlused võltsimises.

Nii siis näeme, et seadus ütleb selgesõnaliselt, et dokumentide sisu, mis koostatud ettenähtud korras või mis on tõestatud, ei või lükata ümber tunnistajate suu-

liste ütlustega. Selle loogilise järeldusena võime öelda, et nende dokumentide sisu, millised ei ole tehtud ettenähtud korras või tõestatud, võib lükata ümber tunnistajate suuliste öeldistega. Samale seisukohale on asunud ka endine Vene Senat reas oma otsustes, millistes öeldakse: " S v i d e t e l s k i m i p o k a z a - n i a m i n e m o z e t b ö t o p r o v e r - g a e m o s o d e r ž a n i e t o l k o t a k i h a k t o v, k o t e r õ e s o v e r š e n õ i l i z a s v i d e t e l s t v o v a n õ u s t a n o v l e n - n õ m p o r j a d k o m ".¹⁾

Andes eelmainitud seletuse, tahtis Senat peale selle veel täpsemalt määritleda antud seadusnormi tõelist mõtet, kus ta reas oma otsustes ütleb: " Z a k o n v o s -

-----
1) Senati selet. 1867. a. nr. 122, 1868. a. nr. 92, 1869. a. nr. 254, 1874. a. nr. 438 ja t. Vt. Issatsenko, II op. cit., lk. 347.

preštš aet o p r o v e r g a t s v i -
d e t e l s k i m i p o k a z a n i j a m i s o -
d e r ž a n i e a k t o v , u s t a n o v l e n n õ m
p e r j a d k o m s o v e r š e n n õ h , n o n e
v o s p r e š t š a e t d o p u s k a t s v i d e -
t e l s k i j a p o k a z a n i j a v r a z j a s -
n e n i e s o b õ t i p r e d š e s t v o v a v -
s i h s o v e r š e n i j u s d e l k i i l i
s o p r o v o ž d a v š i h e e " .
1)

See Senati poolt antud seletus on ju täiesti õige
oma alustelt, kuid ta ei käi otseselt seaduseeskirja
sisu kohta ja teiseks Senat ei lahenda ka kohe kerki-
vat küsimust, mida siis õieti mõista sõnade " akti si-
su " all ja mis on need " sündmused ", mis eelnevad

-----

1) Senati selet. 1869.a.nr.558, 1872.a.nr.79, 1896.a.
nr.63 ja teised. Vt. Issatsenko, op.cit., lk.347.

aktile, s.o. olid enne akti tegemist või viimasega kaasaskäivad.

Nende küsimuste väljaselgitamatuse pärast Senati poolt, nagu ütleb Issatšenko omas raamatus, vene kohtu ¹⁾ praktika olevat seganud ära akti sisu mõiste sündmuste mõistega, mis eelnevad aktile või viimasega kaasas käivad, ja olevat sellest saanud aru nii, et tunnistajate suuliste seletustega võib tõendada ka niisuguseid sündmusi, mis lükkavad ümber akti enese sisu, olgugi et see on tehtud ettenähtud korras või tõestatud. Asi olevat läinud isegi nii kaugele, et tunnistajate seletustega olevat lükatud ümber notariaal- ja kinnistusakte. Näiteks olevat lubatud kinnisvara ostumüügilepingule, milles oli märgitud, et müüja on saanud ostjalt kõik ostuhinna kätte, vaielda vastu ja tõendada tunnistaja-

-----

1) Vt. Issatšenko, op.cit., lk. 347 ja 348.

tega, et ostja ei ole maksnud müüjale midagi ja ei võinudki maksta, sest tal ei ole olnud mingisugust varandust. Säärased ebaõiged kohtute lahendused kutsusid välja järgmise Senati seletuse: " T a k i - j a p r e d š e s t v o v a v š i j a s o v e r š e n i j u a k t a i l i s o p r o v o ž - d a v š i j a o n o e s o b õ t i j a , k o i - m i o p r o v e r g a e t s j a s a m o e s o - d e r ž a n i e a k t a , u s t a n o v l e n n õ m p o r j a d k o m s o v e r š e n n a g o i l i z a s v i d e t e l s t v o v a n n a g o , n e m o g u t b õ t d o k a z o v a e m õ s v i - d e t e l s k i m i p o k a z a n i j a m i . " ¹⁾

Ei saa tunnistajatega tõendada, et kinnisvara on ostetud mitte selle hinna eest, mis märgitud ostumüü-

---

1) Senati selet. 1896. a. nr. 47. vt. Issatšenko, op. cit., lk. 348.

1)
gilepingus, et formaalses avalikus aktis on ühe

2)
tehinguga kaetud teine tehing, et veksell oli rahatu,

s.o. et vekslil väljaandmisel vekslil väljaandja ei saanud raha - valutat ja ei olnud ka vekslisaajale võlgu. 3)

Viimased Senati seletused on aga vastuolus BES-ga, millele juhib tähelepanu ka TKS § 1819. BES § 2952 ütleb: " Kui tehing, mille tegemiseks oli poolte tõeline tahe, on varjatud mingisuguse teise tehinguga, siis see esimene tehing on kehtiv, kui ei ole eesmärki petta kõrvalist isikut või üldse toimida midagi seadusevastast, teine ainult näiliselt sõlmitud tehing jääb jõusse niipalju, kuipalju see on vajalik esimese jõushoidmiseks".

-----
1) Senati selet. 1868. a. nr. 623. Vt. Issatšenko, op. cit., lk. 348.

2) Senati selet. 1896. a. nr. 47. Vt. Issatšenko, op. cit., lk. 348.

3) Senati selet. 1891. a. nr. 60, 1899. a. nr. 100, 1906. a. nr. 5 ja teised. Vt. Issatšenko, op. cit. lk. 348.

On juhuseid, kus pooltel on tõeline tahtmine astuda teatud tehingusse, kuid sõlmivad selle mingisuguse teise lepingu näol ja kui selle viimase lepinguga ei taheta saavutada midagi seadusevastast või kõrvalist isikut kahjustada, siis jääb ta jõusse. Näiteks obligatsiooni tegemine isiku nimele, kes ei ole kreditor, ainult selleks, et obligatsiooni teha blankoks. V. Bukovski, seletades BES § 2952 ja tuues ette ka vastavaid Vene Senati seletusi, ütleb väga õieti: "TKS § 1819 mõttes sama seaduse § 410 ei takista tunnistajate seletustega ümber lükata aktide sisu, mis on koostatud seatud korras või tõestatud seatud korras. Nii BES § 2952 näeb ette toiminguga silmakirjalikkuse ja rahatuse juhuse; sellepärast, kui kohus lubab tunnistajate ülekuulamist tõendamisel, et sissenõudmiseks esitatud obligatsioon on rahatu või üldse toiming on silmakirjaks tehtud,

siis see ei ole § 410 rikkumine, sellepeale vaatamata, kas on see dokument kodune või koostatud seatud korras ja avalik".

1)

Ka vekсли suhtes erinevad meie praegu kehtiva doktriini ja endised Vene Senati seisukohad. Vene seisukohtade järgi loeti veksel ilma mingisuguse tõestuseta avalikuks aktiks, kui ta aga oli kokku seatud vastavalt veksliseaduse nõuete kohaselt, nagu seda on ka Senat seletanud oma otsustes.

2)

Senat luges vekсли juba siis avalikuks dokumendiks, kuigi see ei olnud tõestamiseks esitatud (ne

3)

javlen) ega ka protestitud; seda sellel põhjusel, et

-----
1) Senati selet. 1896. a. nr. 1254, 1908. a. nr. 7985 ja 1911. a. nr. 12351. Vt. V. Bukovski, op. cit., lk. 1123.

2) Senati selet. 1871. a. nr. 871, 1872. a. nr. 774, 1874. a. nr. 89, 1881. a. nr. 93 ja t. Vt. Issatšenko, op. cit., lk. 368.

3) Senati selet. 1873. a. nr. 1886, 1878. a. nr. 24 ja t. Vt. Issatšenko, op. cit., lk. 368.

veksel jõustus veksliseaduse põhjal kohe kui veksliaandja andis vekslile üle vekslisaajale ning ühes sellega omandas ta ka seatud korras tehtud või töestatud dokumendi tähenduse.

Sarnase soodustuse vekslile olevat teinud seadus Senati arvates krediidi kergendamise mõttes. Selle eesmärgiga lubati anda vekslile käest kätte, üle anda pealkirjade kaudu ja kui viimased olid tehtud seadusnõuete kohaselt, siis loeti nad samuti vekslile tehinguteks nagu vekslile väljaandminegi.¹⁾

Sellepärast ei saanud vekslile sisu ega ka vekslile edasiandmise vastu vaielda tunnistajate suuliste öeldistega. Meil Riigikohus asus teisele seisukohale vekslile suhtes. Meil varem kehtinud veksliseadus § 33 ütles, et vekslile järgi esitatud nõudmise vastu võis vastutaja

---

1) Senati selet. 1880. a. nr. 290, 1891. a. nr. 59.

end kaitseda ainult niisuguste vastuväidetega, mis põhjenesid veksliseaduse eeskirjadel või vastutaja ja vekslipidaja vahendituil suhtel. Nende " vahenditute suhete " all tuleb mõista igasuguseid vahekordi, mis võivad tuletuda kas veksliseadusest või jälle mõnest teisest eraõiguslikust suhtest ja mida vastutaja otsese, vahenditu vahekorra alusel võib esitada vekslipidaja vastu vekslit nõude ümberlukkamiseks. Viimaste hulka kuuluvad näit.: hea usu puudus vekslit omandamisel, vekslit rahatus, maksuaja edasilükkamine, kindlustusvahekord garantiivekslit juures, et veksel on antud hasartmängu võla katteks jne.

Tekib küsimus, mil viisil vekslit järgi kohustatud isik võib tõendada neid otseseid vahekordi, mis tal oli vahenditult vekslipidajaga. Nagu nähtub Vene Senatit praktilisest, asus see seisukohal, et neid vahekordi

võib tõendada ainult kirjalikkude tõendustega, sest veksel olevat seatud korras koostatud dokument, mille sisu ei saa tunnistajate öeldistega ümber lükata, olgu siis, et vekсли vastu on avaldatud võltsimis-
1)
vaidlus.

See seisukoht, mis võis põhjendatud olla Vene protsessi ja materiaalõiguse (X k.I j.) vaatekohalt, ei ole aga rakendatav meil. Olgu kõige pealt tähendatud, et TKS § 1819 käsib TKS § 410 rakendamisel arvestada BES norme, muuseas §§ 2993 ja 2994, kus on öeldud, et juriidiliste toimingute välise vormi suhtes, kus seadus sõnaselgelt ei tee erandeid, ei seata üles mingisuguseid erilisi reegleid, vaid see oleneb täiesti poolte äranägemisest. Seepärast pooled võivad tahet toimingu sõlmimiseks avaldada suuliselt või

---

1) Vene Senati T.K.D.otsus 1905.a.nr.18.

kirjalikult, notari juures või koduselt, tunnistajate juuresolekul või ilma nendeta. Järelikult "vahenditud suhted", mis on vekslipidaja ja veksliläbiandja vahel mõnesuguse toimingu näol, võivad tule-
tuda ka mõnest suulisest kokkuleppest. Sellist kokku-
lepet võib aga tõendada kõigi protsessis ettenähtud
tõendusvahenditega, järelikult ka tunnistajate läbi.
Edasi nähtub TKS § 1902, et " seatud korras koostatud
ja tõestatud aktide " all, mis muuseas on mainitud
TKS §§ 106 ja 410, tuleb mõista avalikke akte, s.o.
akte, mis on koostatud notari või mõne teise selleks
seatud ametniku läbi. Veksliläbiandja seadus seab üles
kindlad vorminõuded, kuid et ta koostatakse kodusel
viisil, siis TKS § 1902 mõtte järgi ei saa teda lugeda
avalikuks aktiks, vaid koduseks aktiks, mis peab olema
koostatud täpselt seaduses ettenähtud korras. Seejuures

seadus vekslikäibe huvides on piiranud vaidlusi vekslile vastu, lubades neid vaidlusi tavaliselt ainult veksliseaduse enese eeskirjade põhjal, kuid erand on tehtud vahenditute vahekorradade suhtes, mis vekslipidajal ja vekslile järgi kohustatuil omavahel selle vekslile suhtes võivad olla. Et need vahekorrad võivad põhineda mõnel eraõiguslikul toimingul, mis on suuliselt sõlmitud, siis ei ole takistust neid vahekorrad selgitada ka tunnistajate läbi. Kui aga tunnistajate ülekuulamist mitte lubada, siis osutuks võimatuks vahenditute vahekorradade, mis põhjeneb suulisel kokkuleppel, üldse tõendada.

Pöördume tagasi lahendamata küsimuse juurde, mis on " akti sisu " ja mis on " sündmused ", mis eelnevad aktile, ja temaga kaasas käivad. See on tarvilik lahendada selleks, et õieti aru saada seaduse mõttest. Võime vastata, et dokumendi sisu on nende tingimuste

ja faktide loetelu ja kirjeldus, milledega määratakse nimetatud dokumendiga seatud juriidiline vaherkord. Kui tahame lükata ümber dokumendi sisu, siis peame tõestama, et temas kirjeldatud faktid ei vasta tõeloludele või ei vasta dokumendist osavõtnud isikute tõelisele tahtele. Näiteks teatud võladokumendi sisu võib ümber lükata sellel alusel, et temas kirjeldatud võla fakt ühelt isikult teisele ei ole aset leidnud, s.o. üks ei ole andnud ega teine ei ole saanud kohustuses nimetatud summat; või summa, mis aktis nimetatud, ei vasta tegelikusele, s.o., et antud ja saadud on vähem kui aktis märgitud. Sündmuste all, mis eelnevad aktile või viimasega kaasas käivad, peame mõistma neid juriidilisi fakte, millede ilmsikstulek hävitab akti jõu täielikult või osaliselt ja on täiesti sõltumatu akti sisust, mille, s.o. sisu vastu vaidlust ei ole-

gi. Näiteks nõutakse avaliku testamendi tühistamist sellel alusel, et testamendi tegemise ajal testataator ei olnud täie meele ja mõistuse juures, või notariaalselt sõlmitud ostumüügilepingus tähendatud ja võlga jäetud ostuhinna nõudmisel kostja palub üle kuulata tunnistajat tõenduseks, et tema on ostuhinna tasunud. Nagu selgub, ei vaielda esitatud näidetes vaielealuseks olevate aktide sisu vastu, vaid vaieldavad on ainult asjaolud, mis hävitavad mitte aktide sisu, vaid nende jõu, mis hävitavad aktidega püstitatud õigused ja kohustused ja mitte sellepärast, et need õigused ja kohustused ei olnud püstitatud või et nad ei väljendanud tõelist poolte tahet, vaid sellepärast, et need olid tühised juba nende tekkimisel ehk jälle kaotasid oma jõu hiljem.

Kui nüüd kerkib küsimus selle üle, missugusel vii-

sil peab või võib saada tõestatud teatud nn. sündmus, siis TKS § 410 siin vastust ei anna, vaid küsimuse lahendab TKS § 409, mille abil tuleb selgitada, kas antud sündmust võib tõendada tunnistajate suulistest seletustega või ei, või nõuab seadus viimaste kohta kirjalikke tõendeid. Akti vorm ei oma siin mingisugust tähtsust, sest mõnedel juhtudel tunnistajate öeldised on lubatud vaatamata sellele, et sündmused, mida tõendatakse tunnistajatega, kuuluvad formaalse akti juure ja mõnikord vaatamata sellele, et asi käib koduse akti sündmuste kohta, ei ole tunnistajad lubatud.

Uldiselt võiksime resümeeerida järgmise üldjuhisega: küsimuse otsustamisel tunnistajate ülekuulamise lubatavust või mittelubataavust ümber lükata - tähistada akti sisu, kõik tähelepanu tuleb juhtida vaieldava akti vormi peale. Kui akt on tehtud koduselt ja

avalikus korras mitte tõestatud, on tunnistajate öeldised lubatud. Kui aga akt on avalikus korras koostatud, siis tunnistajate öeldised ei ole lubatud. Eelpoolöeldu on üldine põhimõte ja maksis peamiselt endise Vene X kõite I osa kohta. Meie BES toob sisse erandeid, millistele viitab TKS § 1819. BES § 3572 ütleb: " Lepped, mis tehtud lihtkokkuleppe teel, võivad saada samuti ka muudetud. Kui aga lepingu sõlmimisel nõutakse erilist vormi, siis peab seda tarvitama ka lepingu muutmisel ". V. Bukovski sama §-i seletustes, tuues ka vastavad Vene Senati seletused, ütleb: " Tsiviilseadus Balti Kubermangudes (BES) ei sisalda nõuet selleks, et lepingud, mis sõlmitud kirjalikult, peavad saama muudetud ainult kirjalikult".

§ 3572 rääkides sellest, et kui lepingu sõlmimiseks nõutakse kirjalikku vormi, siis selle lepingu muut-

misel tuleb tarvitada samasugust kirjalikku vormi. Siin on tegemist nähtavasti nende lepingutega, millede jaoks kirjalik vorm on nähtud ette seaduses (§ 3026), aga mitte nendega, mis on kirjalikult sõlmitud ainult poolte tahtel. Sellepärast nende muutmisel ja tühistamisel üldse ei nõuta sama vormi, millises nad sõlmiti.

1)

TKS § 1819 piirab sama seaduse § 410 jõudu BES piirkonnas ja esimese §-i viitest BES § 3572 peale järeldub, et tunnistajate suulised öeldised on lubatud kõigi nende kirjalikkude dokumentide sisu ümberlukkamiseks, millised said sellise vormi mitte seaduse nõudest, vaid poolte tahtest. Sama lahenduse annab

2)

-
- 1) Senati res. 1907. a. nr. 3578 Janemanni asjas.
2) Senati selet. 17. okt. 1911. a. nr. 4978 Raudsepa asjas. Vt. V. Bukovski, op. cit., lk. 1502.

ka TKS § 1819 viide BES § 2952 peale, millest oli juba juttu eelpool.

Sama küsimuse otsustamisel, s.o. tunnistajate seletuste lubatavusest ja mittelubatavusest sündmuste kohta, mis eelnesid aktile ja viimasega kaasas käivad, akti vorm ei oma mingisugust tähtsust ja kõik tähelepanu peab juhitama sellele, kas võib antud sündmus materiaalõiguste järgi saada tõendatud tunnistajate öeldistega või mitte; kui võib, on tunnistajate seletused lubatud, kui mitte, ei ole tunnistajate seletused lubatud. Tuleb märkida veel seda, et ei tohi segada ära vaidlusi, mis on sihitud seatud korras tehtud dokumendi sisu ümberlukkamiseks, vaidlustega, mis on sihitud akti täitmise vastu mitte vastavalt tema sisule. Sellepärast küsimuse otsustamisel, millised tõendid on lubatud, tuleb see küsimus lahendada TKS

§ 409 kohaselt,mitte § 410 alustel.Näiteks nõudjale on kohtuotsusega mõistetud välja kostjalt teatud tükk maad.Kohtupristav,kes viis otsuse täide,kirjutas oma toimetusse,et kohtuotsus on täidetud. Hiljem aga selgub,et pristav on andnud rohkem maad nõudjale üle kui otsuses lubatud.Et rohkem antud maad tagasi saada,annab kostja nõude ja palub üle kuulata tunnistajaid.Nüüdne kostja aga esitab ära kirja kohtupristavi toimikust ja vaidleb tunnistajate ülekuulamise vastu,toetudes TKS § 410 peale.Et aga siin tunnistajad ei ole toodud mitte avaliku akti sisu ümberlökkamiseks,vaid tahetakse tõendada,et tõesti rohkem maad on üle antud kui kohtuotsuses märgitud,siis ei tule seda mitte lugeda § 410 rikkumiseks,kui kohus

1)

lubab tunnistajad üle kuulata.

---

1) Vt.Issatšenko," Grazd.protsess ",lk.390.

Tunnistusi, mis antud välja ametasutuste ja ametisikute poolt, ei või ümber lükata tunnistajate öeldistega siis,

1) kui nad on antud nende asutuste või isikute poolt, kellele peale seadus on pannud kohustuse, tõestada teatud sündmusi ja fakte;

2) kui tõestus ei puuduta sääraseid asju, sündmusi ja fakte, mis lähevad kaugemale, laiemale tõestaja isiku võimkonnast ja

3) kui tõestus põhjeneb vahenditule tähelepanekule ja tõendajal on võimalus küsimust igakülgselt kaaluda või põhjeneb kirjalikkudele aktidele ja dokumentidele, mis koostatud avalikus korras ja on veel ümberlükkamata.

Kõigil teistel juhtudel sääraseid tunnistused võivad saada ümber lükatud ka tunnistajate suuliste

öeldistega. Sama võiks öelda ka nende ametlik-
kude avalikkude dokumentide kohta, milliseid ametasu-
tused ja ametisikud vahetavad endi vahel ja milli-
seid vahel pooled esitavad endi õiguste kaitseks, kui
andmed, mida need dokumendid sisaldavad, on rajatud
kindlatele tõenditele, mis saadud asutuste ja isikute
kirjalikkudest dokumentidest ja ei ole seatud korras
ümber lükatud. Sel juhul siis nad ei või saada ümber
lükatud tunnistajate öeldistega. Kui nad on saadud
ülekuulamise teel, umbkaudse vaatluse teel või on ko-
guni ametisikute endi isiklikud järeldused ja mul-
jed, siis on alati lubatud nende ümberlükkamiseks
tunnistajate seletused. Vaieldamatute aktide liiki
võime tuua ka kviitungid, milliseid annavad välja
ametasutused ja ametisikud eraisikutele tõendiks, et
on nendelt võtnud vastu teatavat liiki makse. Kui

nende maksude sissekandmise ja kviitungite kohta on seaduse poolt seatud see või teine kord, siis need raamatud ise,kuhu tehakse vastavad sissekanded kui ka kviitungid,kuuluvad avalikkude dokumentide liiki ja järelikult ei kuulu tunnistajate suuliste seletustega ümberlukkamisele.

Edasi vaatleme,millistel juhtudel võivad saada ümber lükatud tunnistajate öeldistega kohtuotsused ja-määrused.Mis puutub kohtute otsustesse,siis seni,kuni nad ei ole astunud seaduse jõusse,nendega tõestatud faktid on vaieldavad edasikaebuse teel ja kui need faktid on sellised,milliste jaoks materiaalõigus ei nõua tingimata kirjalikke tõendusi, siis neid võidakse ümber lükata tunnistajate suuliste seletustega.Kui aga kohtuotsus on astunud seadusjõusse,siis asjaosalised isikud kaotavad iga-

Ex lib. univ. Tarl.

suguse õiguse selle muutmiseks ükskõik mil-
liste tõenditega, välja arvatud juhud, kui on kel-
lelgi põhjust uute asjaolude ilmsiks tulekul pa-
luda asja uuesti arutada.

Kui siis faktid, milliseid tahetakse väärata,
ei kuulu nende liiki, millede ümberlükkamiseks tar-
vis kirjalikud tõendid, võib toetuda tunnistajate
seletustele. Pooled ei saa vaielda vastu kohtuot-
sustele, kui need on astunud seadusjõusse neil juh-
tud, kui need otsused on tehtud kas ametliku koh-
tu või ka vabatahtliku kohtu - vahekohtu poolt,
kuid kõigi seaduse nõuete ja reeglite kohaselt. Kui
vahekohtu otsus on tehtud seaduse poolt selleks
ettenähtud reeglite rikkumisega, siis nende reeg-
lite rikkumise fakti võivad pooled ka tunnistajate
seletustega tõendada.

Näiteks vahekohtu otsus on kirjutatud mitte selleks valitud vahekohtuniku poolt, vaid kellegi kõrvalise isiku poolt. Seda fakti võivad pooled tõestada tunnistajate seletustega ja otsus peab saama tühistatud. Samale seisukohale on asunud ka Vene Se-

1)

nat. Et protsessis kohtuotsus ei oma seaduse jõudu kolmandate isikute suhtes, siis juhusel, kui protsessi poole ja kolmanda isiku vahel tekib vaieldus sama küsimuse kohta, siis neil kolmandatel isikutel on õigus ümber lükata kohtuotsusega kindlaksmääratud fak- te tunnistajate seletustega niivõrd, kui see üldse on lubatud seadusega. Näiteks üks esitab teise vastu koh- tus nõudmise iganemise alusel omandiõiguse tunnusta- miseks kinnisvarale, mida ka kohus oma otsusega tunnus-

-----

1) Senati selet. 1902. a. nr. 66. Vt. Issatšenko, op. cit., lk. 384.

tab.Selle järele esitab keegi kolmas isik nõude esimese vastu omandiõiguse tunnustamiseks samale kinnisvarale.Kolmas isik,tõestades dokumentaalselt,et see kinnisvara kuulub temale,nõuab peale selle tunnustajate ülekuulamist selle tõenduseks, et esimene valdas küll seda varandust üle 10 aasta, kuid see valdus oli ärarippuv temast,kolmandast isikust ja sellepärast ei võinud omandiõigus esimesele kohtuotsusega tunnustatud saada.Seda sama tuleb väita ka kohtumääruste kohta hoiukorras.Siin peab samuti võtma see üldiseks aluseks,missugust iseloomu omab neis väljendatud fakt,mille vastu vaieldakse. Kui need faktid on säärased oma iseloomult,millised peavad saama kinnitatud kirjalikkude tõenditega,siis sellistena peab neid ka võtma vaidlustes ja nende sisu ümberlükkamiseks ei ole tunnustajate seletused lu-

batud;kui aga faktid on säärased,milliste
tõenduseks ei ole tarvis kirjalikke tõendeid,siis
on tunnistajate seletused lubatud.Mis puutub muu-
desse erakorras tehtud kohtumäärustesse,siis nende
juures ei tule peatuda 1) sellepärast,et need era-
määrused,milledega otsustatakse vaieldavad küsimu-
sed kahe isiku vahel nõnda,et nende otsustamise jär-
gi edaspidiseks asjatoimetuseks ei ole vajadust,vör-
reldakse harilikult sisuliste kohtuotsustega ja või-
vad saada muudetud või tühistatud ainult huvitatud
isikute kaebusel,näiteks maksujõuetuks tunnistamise
määrus jne.ja 2) sellepärast,et need eramäärused,
mis lahendavad eraküsimusi vaidlusprotsessis,ei la-
henda küsimusi lõplikult ja ei oma kohtuotsuse jõu-
du,mispärast neile ei saa põhjendada mingisugusi
õigusi ja järelilikult neid ümber lükata eraldi asja-

toimetusest enesest ei ole tarvidust.

Mis puutub kohtu protokollidesse, siis on nad tõendiks kõigile sellele, mis neis on kirjutatud ning nende sisu ei saa tunnustajate seletustega ümber lükata seni, kuni ei ole tõstetud üles võltsimisküsimust. Samale seisukohale asus ka Vene Senat.¹⁾

Vaidlus kohtupristavite päevaraamatu ja üleskirjutuste vastu nende seaduspärasuse kohta ametikohuste täitmisel võib põhjustada kaebusi pristavite tegevuse peale ja nende kontrollimiseks on lubatud kõik tõendid, milliseid seadus võimaldab teatud faktide tõendamiseks. Kui aga vaidlus tekib kahe isiku vahel, kelledest üks oma õigust põhjendab pristavi päeviku või üleskirjutuse peale, teine aga tahab üm-

---

1) Senati otsus 1892.a.nr.27, Vt. Issatšenko, op.cit., lk.387.

ber lükata nende sisu,siis nende ümberlükka-
miseks ei saa lubada tunnistajate seletusi,sest
need paberid,mis tehtud seaduse poolt ettekirjuta-
tud viisil,tulevad lugeda seatud korras koostatud,
s.o.avalikkudeks aktideks,millede sisu ümberlükka-
miseks ei ole tunnistajate seletused lubatud.Peab
aga juure lisama veel seda,et pristavi akt on ai-
nult siis avalik,kui ta on koostatud täiesti sea-
duse poolt ette kirjutatud nõuete kohaselt,mis on
nähtud ette TKS § 950.¹⁾

---

1) Senati selet.1896.a.nr.64.Vt.Issatšenko,op.cit.,
lk.338.

III osa.

Võltsimisvaidlus.

Et TKS § 410 lubab igasuguste dokumentide si-
su ümber lükata tunnistajate seletustega võltsimi-
se puhul, peame peatuma mõne sõnaga võltsimisvaid-
luse ja nende dokumentide edaspidise saatuse koh-
ta. Vaidlust võltsimises võidakse esitada TKS § 555
korras protsessi igasuguses faasis. Vene Senat on
seda omalt poolt seletanud ja nagu näha, mõistet
piiranud. Senat oma seletuses ütleb, et võltsimis-
vaidlust võib tõsta niihästi esimeses kui ka apel-
latsioonilises astmes, kuid kassatsioonilise kohtu mitte.¹⁾

Võltsimisvaidlust võib tõsta niihästi allkirja
kui ka akti iga osa kohta.

---

1) Senati selet. 1872. a. nr. 1003. Vt. Tjutrjumov, op.
cit., I lk. 1140.

TKS § 556 korras tuleb sellel, kes tõstab võltsimise küsimuse, anda kohtule eriline sellekohane avaldus; kui see sünnib aga kohtu ees ja suuliselt, siis koostatakse selle kohta eriline protokoll. TKS § 557 korras võltsimisvaidluse teadaandest, või kui see sündinud kohtu ees suuliselt, siis protokollist antakse ära kiri poolele enesele, mitte tema volinikule, välja arvatud juhud, kui viimane omab volituse anda seletust ka võltsimise küsimuse tekimisel. Pool, kes on saanud ära kirja, peab kahe nädala jooksul andma kindla vastuse, kas ta tahab seda dokumenti, mille kohta tõstetud võltsimisvaidlus, kasutada protsessis või mitte. TKS § 558 kohaselt kahe nädala jooksul vastust mitte andes või kui on vastus antud ja teatatud, et vaidluse all olevat dokumenti ei soovita kasutada, siis dokument kõrval-

datakse tõendite hulgast ja asi otsustatakse teiste tõendite alusel.

TKS § 559 kohaselt poole vastus, et ta soovib kasutada vaidluse all olevat dokumenti, tehakse teatavaks vastaspoolele ja antakse viimasele 7-päevane tähtaeg võltsimistõendite esitamiseks. Neid tõendeid võib ta aga ka esitada kohe siis, kui võltsimisküsimuse üles tõstab. Sel juhul kohus võib teha kohe määruse võltsimise selgitamiseks. Esitatud tõendid võltsimise kohta tehakse poolele, kes dokumendile toetub, TKS § 560 korras teatavaks ja antakse 7-päevane tähtaeg vastuseletuse esitamiseks. TKS § 561 korras kohus saanud vastuseletused, ehk kui tarvis TKS § 547-554 ette nähtud korras selgitanud akti, kuulunud ära poolte vaidlused ja prokuröri arvamuse, kui viimane on ilmunud, teeb määruse ja kas kõrvaldab

võltsimise vaidluse või dokumendi võltsituks osutumisel, kõrvaldab viimase tõendite hulgast.

TKS § 562 korras pool, kes tõstis üles võltsimise küsimuse, ei esita ettenähtud tähtaja jooksul selleks tõendeid, langeb trahvi alla 10 - 300 kroonini või kui kohus leiab tema tõendid olevat mitetähelepanuväärivad, trahv võib tõusta kuni 1/10 osani nõutavast summast, kui viimane ületab 3000 krooni ja kui kohus leiab, et võltsimisküsimus on tõstetud üles kuritahtlikult, kui aga pool, kes tõstis üles võltsimisküsimuse, otsekohe süüdistab kedagi selles võltsimises ja kui võltsimine ei ole aegunud või süüdistatav surnud, samuti ka siis, kui dokument tsiviilkohtus on tunnistatud võltsituks, kohus teeb oma määruse selles asjas ühes dokumendiga teatavaks prokurörile TKS § 563 korras. Andes

asja üle prokurörile võltsimise otsese süüdistuse puhul, kohus kas jätab tsiviilmenetluse seismaseniks kui kriminaalkorras asi lahendatakse või poolte nõudel jätkab tsiviilmenetlust neis osades, millede otsustamine ei olene võltsimisvaidluseall olevast dokumendist.